

թափանցումը Հավաքի անտեսական կյանքը, գյուղի և քաղաքի մերձեցման խորացումը և հատկապես բնակչության նոցիալ-քաղաքական կյանքում ընթացող երևույթներն առաջացրին բնակչության տեղաշարժեր և միկրոմիգրացիաներ, որոնք հանգեցրին տարբեր ազգերի ու ազգաբնակչան խմբերի էթնո-մշակութային փոխազդեցության ինտենսիվացմանը: Այս ամենը նպաստեց ամբողջ շրջանի կենցաղի և մշակույթի մեջ որոշակի ընդհանրությունների ձևավորմանը:

3. Այս երևույթների շնորհիվ Հավաքի հայերի ինչպես տնտեսական և հասարակական կենցաղում, այնպես էլ նյութական և հոգևոր մշակույթի մեջ տեղի էին ունենում նորայնացումներ, մի պրոցես, որ մեր օրերում ավելի ինտենսիվ է ընթանում: Այդ պրոցեսը ցայտուն կերպով արտահայտվում է բնակարանի տիպի, պլանավորման, կահավորման, սննդի, փոխադրամիջոցների, տնտեսական կյանքի կազմակերպման մեջ, հարսանեկան և թաղման արարողություններում և սովորույթներում, ազգամիջյան ամուսնություններում, փոխհարաբերությունների ձևերում, ժողովրդական գիտելիքների կիրարկման ոլորտում և այլն: Այդ պրոցեսի ինտենսիվացումը այսօր բացատրվում է էթնո-մշակութային փոխազդեցությունների առավել խորացմամբ, սեզոնային և մոնոտոնային միգրացիաների ընդլայնմամբ, ինչպես և Հավաքի արդյունաբերական պոտենցիալի մեծացմամբ:

Լ.Ն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԻՎԱՐՍԻ ՓՈԽԱԴՐԱՄԻՋՈՅՆԵՐԻ ԱԶԳԱՎՐԱՍԱՆ ԵՎ ՀՆԱԻԻՏԱՍԱՆ ԶՈՒԳԱՀԵՈՆԵՐԸ

1. Պատմա-ազգագրական և հատկապես ազգագրության դաշտային նյութերը հավաստում են, որ ինչպես հայ ժողովրդի, այնպես էլ կովկասյան և մերձավորարևելյան ժողովուրդների տնտեսական կենցաղում, մաղավոր երկանիվ սայլերին զուգընթաց, 20-րդ դ. սկզբներին տարածված էր նաև զանգվածեղ /միակտուր/ անիվներով երկանիվ հագուստի սայլը: Սրա կառուցվածքային առանձնահատկությունն այն էր, որ անիվները խուլ կերպով ազուցված էին իրենց առանցքի շուրջը պտտվող առնու

բառանկյուն ծայրերին:

2. Բացի բազմաթիվ մոդելներից ու բարձրաճանդակներից, Հայաստանում հնազդիտական պեղումների շնորհիվ / Սևանա լճի ավազան/ հայտնաբերվել է մ.թ.ա. 2-րդ հազարամյակի վերջերին / 13-12-րդ դդ./ վերաբերող հիմնականում նշված հնագույն կառուցվածքի շուրջ 12 սայլ: Վեհաշուք ու բարդ կառուցվածք ունեցող, «արքայական», կամ, իշխանական», կոչված այդ սայլ-մեքենաները հանդիսացել են այն ժամանակների տեխնիկայի վերջին խոսքը: Այդ պեղածոների վերականգնման արդյունքները հնագետներին հանգեցրել են այն եզրակացության, որ դրանց պոռտակային շարժումն իրականացվել է սայլի թափքի տակից խուլ կերպով ամրացված սոնու կլոր ծայրերին ազուցված և իրենց առանցքի շուրջը պտտվող միակտուր անիվների միջոցով:

3. Սակայն, ելնելով առանց անվադողի, եռակտոր ու ծանրաքար զանգվածեղ անիվի կառուցվածքից և հաշվի առնելով հնագույն այդ ժամանակներում հաղորդակցության միջնադարների անբերենապատ վիճակը, հարկ է նշել, որ շատ թե քիչ տեսական պոռտակային շարժումն այդ տիպի սայլի թափքի տակից խուլ կերպով ամրացված սոնու դեպքում տեխնիկապես միանգամայն անհնար էր, որովհետև չէին դիմանա ոչ սոնու անվակալ ծայրերը և ոչ էլ անիվները: Ազգագրական գուգահեռները հուշում են, որ այստեղ ոչ թե սոնին պետք է խուլ կերպով ամրացված լիներ թափքին, այլ անիվները պետք է խուլ կերպով ազուցված լինեին իր առանցքի շուրջը պտտվող սոնու քառանկյուն կամ կլոր ծայրերին:

4. Առավել քան անհավանական է քառանիվ սայլերի վերականգնումը: Ըստ առաջարկված այդ կառուցվածքի, սայլի տակից խուլ կերպով ամրացված է ոչ միայն ետևի, այլև առջևի սոնին՝ քառանիվ տրանսպորտային մեքենայի մի սարվածք, որն իսպառ բացառում է շրջադարձ կատարելու նույնիսկ ամենափոքր հնարավորությունը: Իրականում քառանիվ տրանսպորտի նման օրինակ գոյություն ունենալ չէր կարող:

5. Առջևի՝ շրջադարձ կատարելու հնարավորությունից զուրկ, անշարժ սոնու վերականգնված ոչ միշտ կառուցվածքից էլ բխել է քառանիվ սայլերի առեղծոքի միացման սխալ պատկերացումը: Այստեղ

առեղների եռամասերի և թափքի առաջամասի միացման վերականգնված ձևը գործնականում պիտանի լինել չէր կարող, քանի որ նման սարվածքի պայմաններում փոքր-ինչ շրջադարձ կատարելու դեպքում առեղների եռամասերը /բները/ դիմանալ չէին կարող և հեշտությամբ կշարդվեին:

6. Վերը նշվածը հանգեցնում է այն համոզման, որ հնագիտական հուշարձաններից հայտնաբերված իրերն ու առարկաները վերակառուցելիս անհրաժեշտ է տվյալ բնագավառի նյութերի, առաջին հերթին ազգագրորեն վավերացված աիպերի ու ձևերի բազմակողմանի հաշվառում: Միայն այդ մասնադրսով կտրելի է միշտ պատկերացում կազմել տվյալ դեպքում հնագույն փոխադրամիջոցների կառուցվածքային յուրահատկությունների մասին և պարզել դրանց իրական ու տեխնիկապես հնարավոր վերակառուցումը:

ԾԱՆ. Ի. ՄԿՐՏՈՒՄՅԱՆ

ԷԹՆՈՃՈՂՈՍԵԽՆԻԿԱԿԻ ՊԱՏՄԱՆ-ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՊՐՈՔԼԵՄՆԵՐԻ ՀԵՏԱԶՈՏՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ԵՌՈՒՐՋ

1. Արդի պայմաններում ազգագրական գիտություն զարգացման համար առավել մեծ նշանակություն է ստանում սկզբնաղբյուրների շրջանակների ընդլայնումը, որը հետազոտման նոր տեսանկյունների, կենցաղա-մշակութային նոր տարրերի բացահայտման և ուսումնասիրման հնարավորություն է ընձեռում: Էթնոսների կենցաղա-մշակութային որակական ինքնատիպության բացահայտման բանալին տարբեր գիտությունների տվյալների համադրական քննության մեջ է: Այդպիսի գիտությունների շարքում որոշակի տեղ ունի նաև կենդանաբուծությունը/գոտոթխիկան/՝ ընտանի կենդանիների բուծմանը վերաբերող գիտությունը:

2. Կենդանաբուծական նյութի ազգագրական ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այն վստահելի աղբյուր է ինչպես տնտեսական կենցաղի, մշակութային հատկությունների և ժողովրդական իմացությունների բացահայտման, այնպես էլ միջէթնիկական տնտեսա-մշակութային կապերի, էթնիկական բնորոշ առանձնահատկությունների, բնակչության տեղաշարժերի հետազոտման առումով: